

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การค้นพบกาแฟครั้งแรกมีหลักฐาน เป็นตำนานเรื่องเล่าคนเลี้ยงแพะชาวเอธิโอเปียชื่อคาลตี ที่ได้เห็นแพะรู้สึกคึกคะนองขึ้นจากการได้กินผล ตำนานส่วนใหญ่ยืนยันถึงถิ่นกำเนิดในเอธิโอเปียเป็นหลัก ดินแดนแห่งแรกที่ตอบรับกาแฟคือเยเมนโดยชาวอาหรับเป็นผู้ที่นำไปเผยแพร่ในดินแดนอาระเบีย กาแฟได้กลายเป็นเครื่องดื่มในหมู่ประชาชนและในทางศาสนาของผู้นับถือ นิกายซูฟี โดยการเคี้ยวเมล็ดกาแฟเพื่อขจัดความง่วงในการดำเนินพิธีกรรมทางศาสนาและใช้เป็นยาเสริมในการเข้าถึงพระเจ้า ปี ค.ศ. 1500 กาแฟถูกนำไปเกี่ยวข้องกับท่านนะบีมะหะหมัด ท่านได้รับเมล็ดกาแฟจากเทวทูตกาเบียลมาเป็นเครื่องดื่มของศาสนาอิสลามแทนไวน์ ปี ค.ศ. 1510 กาแฟจากเครื่องดื่มทางศาสนา กลายมาเป็นเครื่องดื่มทางสังคม มีร้านกาแฟดินแดนตะวันออกกลางได้เกิดขึ้นมากมาย มีการถกเถียงว่าร้านกาแฟเป็นแหล่งมั่วสุม แหล่งการพนัน จึงมีการปราบปราม กลางศตวรรษที่ 16 ความพยายามสั่งปิดร้านกาแฟล้มเหลว ทำให้มีร้านกาแฟแห่งแรกเปิดขึ้นในเมืองตามัสกัส การค้าขายระหว่างเวนิสกับแอฟริกาเหนือ อียิปต์และดินแดนในตะวันออกกลาง กาแฟยังจำกัดขอบเขตอยู่แต่เฉพาะทางด้านพฤกษศาสตร์และการแพทย์ ชาวยุโรปที่อยู่ฝ่ายกับศาสนาจักรยังเห็นว่ากาแฟเป็นเครื่องดื่มของปีศาจ ร้ายที่ไม่ให้สามารถดื่มไวน์อันเป็นเครื่องดื่มศักดิ์สิทธิ์ของชาวคริสต์ ช่วงต้นศตวรรษที่ 17 พระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 8 ได้ยอมรับเครื่องดื่มจากที่ได้ลิ้มลองตัวอย่างกาแฟที่พ่อค้าชาวเวนิส ในอิตาลี ร้านกาแฟแห่งแรกได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1645 ในอังกฤษศตวรรษ 1650 และอัมสเตอร์ดัมศตวรรษ 1660 ร้านกาแฟได้เปลี่ยนภาพลักษณ์บรรยากาศของร้านกาแฟแบบอิสลามเป็นร้านกาแฟสัญลักษณ์ของยุคสมัยใหม่ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สมัยนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการค้าเสรีทุนนิยมและยุคแห่งเหตุผลและกฎหมาย การปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ชาวอาหรับเริ่มหาทางที่จะลดการนำเข้าของกาแฟ โดยเฉพาะดัตช์ผู้นำเข้ากาแฟรายใหญ่จากตะวันออกกลาง จึงควักกาแฟทุกเมล็ดไม่ให้นำไปปลูกได้ ปี ค.ศ. 1616 ชาวอาหรับก็ต้องเริ่มสูญเสียการผูกขาดไป เมื่อชาวดัตช์คนหนึ่งได้ลักลอบนำเอาต้นกาแฟหรือเมล็ดกาแฟออกจากเมืองเอเดน

ขณะที่กาแฟได้สร้างความนิยมในเกาะอังกฤษ แต่เริ่มพ่ายแพ้ต่อเครื่องดื่มใหม่จากเอเชียตะวันออก คือ “ชา” อังกฤษได้เป็นชาติที่นิยมดื่มชามากที่สุดในยุโรป รัฐของอังกฤษในทวีปอเมริกาเหนือ ไม่ได้มีการตอบรับกาแฟมาตั้งแต่แรก ก่อนสงครามประกาศเอกราชอเมริกาส่วนใหญ่ก็นิยมดื่มชาเพราะมีการเก็บภาษีชาที่ต่ำกว่ากาแฟ เมื่อสงครามเจ็ดปีที่สิ้นสุดลงรัฐบาลอังกฤษก็ได้มีการเพิ่มการ

เก็บภาษีที่เข้มงวด สร้างความไม่พอใจให้กับชาวอาณานิคมอเมริกาอย่างมาก จนนำไปสู่เหตุการณ์ Boston Tea Party พวกเขาได้ละทิ้งการดื่มชาและเปลี่ยนมาดื่มกาแฟแทน ในปี ค.ศ. 1783 กาแฟได้กลายเป็นเครื่องดื่มประจำชาติของอเมริกา เมื่ออังกฤษกลายเป็นศัตรูของชาวอเมริกัน ทำให้ชาวอเมริกันต่อต้านบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ทำให้อเมริกันถูกตัดขาดจากการค้าชาจากยุโรป เลยหันไปค้าขายกาแฟกับอาณานิคมฝรั่งเศส สเปน และโปรตุเกส ต่อมาเมื่อมีการคิดค้นกาแฟสำเร็จรูป เป็นการเปลี่ยนแปลงการดื่มกาแฟไปทั่วโลก บริษัทเนสท์เล่ (Nestle) ที่ก่อตั้งปี ค.ศ. 1860 ขึ้นใน สวิตเซอร์แลนด์ โดยชาวเยอรมันชื่อ เฮนรี เนสท์เล่ ปี ค.ศ. 1930 บริษัทเนสท์เล่ (Nestle) กำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เนสท์เล่แก้ปัญหาการขาดทุนกาแฟตกต่ำกับบริษัท แมกซ์ มอร์เกนธาเลอร์ (Max Morgenthauer) ผู้ร่วมงาน ใช้เวลา 7 ปี คิดค้นผลิตภัณฑ์กาแฟที่รู้จักกันทั่วโลก คือ เนสคาเฟ (Nescafe) หรือเนสกาแฟ ในปี ค.ศ. 1946 - 1950 กาแฟคั่วสดต้องเผชิญการแข่งขันจากเครื่องดื่มชนิดใหม่คือ น้ำอัดลมยี่ห้อโคลา ปี ค.ศ. 1950 เมล็ดกาแฟโรบัสตาที่มีการค้นพบในอาณานิคมคองโก ของเบลเยียม ทศวรรษ 1960 เมื่อมีวิธีการปรุงกาแฟสำเร็จรูปแบบเดียวกับร้านกาแฟ มีการโฆษณาการชงที่สามารถทำได้ในบ้าน ทำให้กาแฟสำเร็จรูปเริ่มเข้ามาแทนที่กาแฟคั่วสดในบ้านเรือนมากขึ้น แม้ว่าชาและน้ำอัดลมจะเป็นเครื่องดื่มอีก 2 ชนิดที่สร้างความนิยมใน อียิปต์ เยเมนและอิหร่าน แต่กาแฟสำเร็จรูปได้สร้างความนิยม โดยเฉพาะเนสกาแฟเข้ามาตั้งฐานการผลิต ทำให้กาแฟสำเร็จรูปสามารถเข้าถึงตลาดได้ทุกเพศวัย ในอิหร่านแม้ว่าชาจะเป็นที่นิยมมาก แต่กาแฟสำเร็จรูปเนสกาแฟก็สร้างความนิยมบริโภคในครัวเรือนมากขึ้น (คณศ กังวานสุโรกร. ศิลปวัฒนธรรม : 2560, ออนไลน์ . ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2565)

คนไทยได้รู้จักกาแฟมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากกาแฟเป็นสินค้าส่งออกในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ในประวัติศาสตร์ของร้านกาแฟไทย ร้านที่มีชื่อเสียงอย่างมากคือ “ร้านกาแฟนรสิงห์” ตรงหัวมุมถนนศรีอยุธยา ริมลานพระบรมรูป ถือกำเนิดในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นร้านที่หรูหรา มีทั้งอาหารว่างและการแสดงดนตรี ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้มีศถาบรรดาศักดิ์ ช่วงแรก ๆ การดื่มกาแฟเป็นการดื่มเพื่อเข้าสังคมและแสดงออกถึงความมีรสนิยม ยุคนี้กาแฟยังไม่ใช่เครื่องดื่มในชีวิตของคนไทย กระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง การดื่มกาแฟจึงเริ่มแพร่หลาย ออกมานอกวังสู่ชนชั้นกลางและกระจายสู่ชาวบ้าน ร้านกาแฟซึ่งเป็นของสามัญชนร้านแรก ๆ ก็คือ “ร้านเอี้ยะแซ” ร้านกาแฟของชาวจีน เกิดขึ้นก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันร้านนี้ยังตั้งอยู่ในย่านเยาวราช ร้านกาแฟในยุคหลังเจ้าของร้านเป็นชาวจีน แต่เป็นที่นิยมของคนไทย ทั้งในกลุ่มข้าราชการ พ่อค้า นักเขียน นักหนังสือพิมพ์หรือศิลปิน ร้านกาแฟในยุคนั้น ถือเป็นที่พักปะสังสรรค์ และซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อมาร้านกาแฟได้ถูกพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเป็นธุรกิจ “ร้านกาแฟพรีเมียม” มี การตกแต่งรูปแบบร้านให้ดูเป็นสมัยนิยม เมนูกาแฟเป็นแบบสากล ซึ่งธุรกิจร้าน

กาแฟพรีเมียมนี้ เกิดขึ้นในเมืองไทยประมาณ พ.ศ. 2538 (สุพรรณิ สตางค์พุฒิ : 2546,ออนไลน์ . ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2565)

ร้านกาแฟเป็นสถานที่สาธารณะซึ่งไม่จำกัดประเภทของลูกค้า ทำให้เป็นทางเลือกที่คนส่วนใหญ่มักจะเข้าไปใช้บริการกันบ่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นการนัดพบ พบปะ พูดคุย การนั่งทำงาน นั่งเล่น ซึ่งกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน และร้านกาแฟยังเป็นหนึ่งในธุรกิจยอดนิยมของคนรุ่นใหม่ ด้วยบรรยากาศสบายๆ คละเคล้าด้วยกลิ่นกาแฟหอมๆ เป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ผู้คนที่เข้าร้านกาแฟ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ชื่นชอบในรสชาติของกาแฟ หรือชื่นชอบในบรรยากาศของร้านกาแฟ ทั้งนี้ ยูโรมอนิเตอร์ ได้รายงานไว้ในปี 2561 ที่ผ่านมามาประเทศไทยมีจำนวนร้านกาแฟประมาณ 8,025 ร้าน เติบโตจากปีก่อนร้อยละ 4.6 และหากพิจารณาการเพิ่มขึ้นของร้านกาแฟในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 6.2 กาแฟยังคงเป็น 1 ใน 3 ของเครื่องดื่มที่ผู้คนทั่วโลกนิยมดื่มมากที่สุด แม้ว่าไทยจะไม่ติดอันดับประเทศที่ดื่มกาแฟมากเป็นอันดับต้น แต่การบริโภคกาแฟในประเทศเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 15.0 ต่อปี ปัจจุบันคนไทยบริโภคกาแฟเฉลี่ยอยู่ที่ 300 แก้วต่อคนต่อปี

ปี 2561 ที่ผ่านมามาตลาดธุรกิจร้านกาแฟในประเทศไทยมีมูลค่า 28,509 ล้านบาท เติบโตจากปีก่อนร้อยละ 6.9 แม้ว่าจะเติบโตน้อยกว่าอดีตที่ผ่านมาซึ่งเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10.0 ต่อปี แต่ก็ยังเป็นธุรกิจที่ดึงดูดให้นักลงทุนเข้าสู่ธุรกิจร้านกาแฟอย่างคึกคัก ส่งผลให้การแข่งขันในธุรกิจร้านกาแฟทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (Euromonitor International : 2561 อ้างถึงใน สุณิชฐา เศรษฐีธรรม : 2562) สำหรับในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์มีจำนวนผู้ที่มาลงทุนในธุรกิจร้านกาแฟเพิ่มขึ้น หลังจากที่มีสนามฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ทหรือสนามช้างอารีนา (การให้สัมภาษณ์ของร้านกาแฟ Cafe Oasis) บวกกับสถานการณ์ช่วงโควิดระบาด ทำให้ผู้คนหนีจากเมืองใหญ่กับมาอยู่ถิ่นกำเนิดแล้วเกิดการทำธุรกิจขึ้นหนึ่งในนั้นคือร้านกาแฟ จะเห็นได้ว่ามีร้านกาแฟที่เปิดอยู่ในช่วง 1-2 ปี เป็นจำนวนมาก (จากการลงสำรวจ) ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดร้านมากขึ้นในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ แต่ก็มีหลายร้านที่ได้ทำการปิดตัวลง เช่นนั้นแล้วร้านกาแฟที่สามารถเปิดบริการอยู่ได้มีปัจจัยใดที่ส่งผลให้ร้านกาแฟที่เปิดบริการอยู่สามารถเปิดบริการมาเป็นเวลานานได้

จากเหตุผลนี้ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นและสนใจอยากที่จะศึกษาในเรื่องบริบทของร้านกาแฟในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ โดยการศึกษาร้านกาแฟที่เปิด 5 ปีขึ้นไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเปิดร้านกาแฟในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- 1.2.2 เพื่อศึกษาบริบทของร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- 1.2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ บริบทของร้านกาแฟในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งประกอบด้วย ที่ตั้ง ผังแสดงเส้นทางการสัญจรภายในร้าน การแบ่งโซนภายในร้าน การจำแนกโต๊ะและเก้าอี้ ลักษณะประตู หน้าต่างของร้านกาแฟและการออกแบบโลโก้

1.3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ ร้านกาแฟในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์จำนวน 4 ร้าน ได้แก่ 1) ร้าน Castle Black Buriram 2) ร้าน A Day Awesome 3) ร้าน Wake Up Café @ Buriram และ 4) ร้าน Cafe Oasis BURIRAM ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- 1) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- 2) เปิดร้านตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

1.3.3 ด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 18 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนชุมเห็ด 2) ชุมชนหลังสถานีรถไฟ 3) ชุมชนหนองปรือ 4) ชุมชนประปาเก่า 5) ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ 6) ชุมชนบุลำดวนเหนือ 7) ชุมชนตลาด บ.ข.ส. 8) ชุมชนหลังศาล 9) ชุมชนเทศบาล 10) ชุมชนตลาดสด 11) ชุมชนวัดอิสาน 12) ชุมชนบุลำดวนใต้ 13) ชุมชนหลังราชภัฏ 14) ชุมชนต้นสัก 15) ชุมชนหลักเมือง 16) ชุมชนสะพานยาว 17) ชุมชนโคกกลาง และ 18) ชุมชนฝั่งละลม

1.3.4 ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ 2565 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ 2565 รวมระยะเวลา 4 เดือน

1.4 แผนดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 1.1 แผนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนการ ปฏิบัติงาน	มิ.ย. 2565				ก.ค. 2565				ส.ค. 2565				ก.ย. 2565			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. นำเสนอข้อเสนอ โครงการวิจัย																
2. ศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง																
3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ของร้านกาแฟ																
4. ศึกษาร้านกาแฟที่มี แนวการปฏิบัติเป็น เลิศ (Best practice)																
5. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ เจ้าของร้านกาแฟที่ เปิดมาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป																
6. วิเคราะห์และสรุป ประเด็นข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์																
7. เสนอแนวทางการ ออกแบบร้านกาแฟ																
8. จัดทำรูปเล่มการ วิจัย																
9. สอบผลการวิจัยต่อ คณะกรรมการวิจัย																
10. ส่งรายงานการ วิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมแผ่นบันทึก ข้อมูล																

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- 1.5.2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- 1.5.3 ได้แนวทางการออกแบบร้านกาแฟ ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บริบท หมายถึง การออกแบบร้านกาแฟในทางสถาปัตยกรรม ประกอบไปด้วย ที่ตั้ง ผังแสดงเส้นทางการสัญจรภายในร้าน การแบ่งโซนภายในร้าน การจำแนกโต๊ะและเก้าอี้ ลักษณะประตูหน้าต่างของร้านกาแฟและการออกแบบโลโก้

ร้านกาแฟ หมายถึง เป็นร้านประกอบกิจการเกี่ยวกับกาแฟ จำหน่ายเครื่องดื่ม ประเภทกาแฟ ชา หรือ ซ็อกโกแลตและขนมหวานเป็นส่วนใหญ่ อาจมีอาหารว่าง ซุป แซนวิช ขนมอบและขนมหวานที่เสิร์ฟเคียงกับเครื่องดื่ม ที่เปิดร้านมาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 18 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนชุมเห็ด 2) ชุมชนหลังสถานีรถไฟ 3) ชุมชนหนองปรือ 4) ชุมชนประปาเก่า 5) ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ 6) ชุมชนบุลำดวนเหนือ 7) ชุมชนตลาด บ.ข.ส. 8) ชุมชนหลังศาล 9) ชุมชนเทศบาล 10) ชุมชนตลาดสด 11) ชุมชนวัดอิสาน 12) ชุมชนบุลำดวนใต้ 13) ชุมชนหลังราชภัฏ 14) ชุมชนต้นสัก 15) ชุมชนหลักเมือง 16) ชุมชนสะพานยาว 17) ชุมชนโคกกลาง และ 18) ชุมชนฝั่งละลม